

Obraćanje visokog predstavnika i specijalnog predstavnika EU Valentina Inzka

Nova regionalna arhitektura na Zapadnom Balkanu

Bosna i Hercegovina trenutno uživa prednosti najotvorenijih, najprijateljskijih i najpozitivnijih odnosa sa svojim susjedima od potpisivanja Daytonskog mirovnog sporazuma prije gotovo petnaest godina.

Zahvaljujući demokratskim promjenama i reformama u Hrvatskoj i Srbiji, te opredjeljenju nove generacije lidera u ovim zemljama za budućnost njihovih zemalja u Evropskoj uniji, susjedi BiH su, od glavnih inicijatora konflikta i nestabilnosti u Bosni i Hercegovini početkom devedesetih godina prošlog vijeka, danas postali najbolji garanti njene stabilnosti i napretka.

Međutim, u isto vrijeme kada se na Zapadnom Balkanu pojavljuje ova nova, pozitivnija regionalna arhitektura, Bosna i Hercegovina se suočava sa sve težom unutrašnjom političkom situacijom.

Kratko rečeno, dok je u prvih jedanaest godina nakon rata

ostvaren značajan napredak – posljednje četiri godine su uglavnom protraćene. Problemi koji su postali sve uočljiviji tokom prošle godine, u stvari su pokazatelji sveukupnih tendencija u protekle četiri godine.

Redovno se osporavaju suštinski elementi zemlje i njenih institucija, uključujući i ustavni okvir. Možda je pomalo i paradoksalno da, dok predsjednici Hrvatske i Srbije potvrđuju svoju opredijeljenost za suverenitet Bosne i Hercegovine, vlastiti premijer BiH javno izjavljuje da «sanja» o budućem odcjepljenju Republike Srpske, jednog od dva entiteta u BiH.

U ovoj klimi, institucije na državnom nivou nisu radile punim potencijalom tokom protekle četiri godine, uglavnom zbog političkih opstrukcija i razmirica. Broj zakona odbačenih zbog entitetskog veta u državnom parlamentu BiH u značajnoj se mjeri povećao, uključujući i veliki broj zakona koji su od suštinskog značaja za napredovanje BiH ka evroatlantskim integracijama. Podriven je i veći broj drugih državnih institucija. Politika koja stoji iza ovakvih napada je da se pokaže da su ove institucije nelegalne ili nefunkcionalne – i iz tog razloga – nepotrebne na državnom nivou.

Ukratko, danas, petnaest godina nakon potpisivanja Daytonskog mirovnog sporazuma, još uvijek se dovoljno ne shvata potreba za angažmanom na dijalogu, za postizanjem kompromisa te potreba da ljudi izađu jedni drugima u susret, kako bi zemlja mogla napredovati. Nacionalistički i etnički programi i dalje prevladavaju nad saradnjom i kompromisima.

Izvještaj Evropske komisije o ostvarenom napretku, koji je objavljen ranije ove sedmice, potvrdio je da Bosna i Hercegovina ne ostvaruje svoj potencijal i da je zemlja u protekloj godini ostvarila ograničen napredak u ispunjavanju potrebnih uslova za evropske integracije i za okončanje izvršnog međunarodnog mandata visokog predstavnika.

Unatoč ovoj negativnoj vijesti, zaista vjerujem da se lideri u

BiH, uz pomoć međunarodne zajednice i njenih susjeda, mogu vratiti na put evroatlantskih integracija i budućeg prosperiteta.

Postizborna situacija

Trećeg oktobra, građani BiH izašli su na biračka mjesta da izaberu lidere na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou za sljedeće četiri godine. Najveća promjena primijećena je u pobjedi Socijaldemokratske partije, koja je najbliže održivoj multietničkoj stranci, na državnom nivou i nivou Federacije BiH, te porazu dominantno bošnjačke Stranke za BiH. U svakom drugom pogledu, rezultati su uglavnom potvrdili podršku za iste stranke i političke figure koje su vladale tokom prethodnog mandata.

Iako izborni rezultati nisu donijeli revolucionarne promjene, smatram da će proces formiranja novih koalicija i početak novih mandata pružiti priliku da se vodstvo fokusira na program okrenut ka budućnosti.

Pored pozitivne regionalne atmosfere, reformski program u Bosni i Hercegovini može dobiti poticaj i od nedavne odluke Vijeća Evropske unije da ukine vizni režim za građane BiH koji putuju u EU. Ova odluka, ne samo da političarima u BiH i građanima koji su ih izabrali dokazuje da je EU ozbiljna u pogledu svog angažmana u zemlji, ona također dokazuje da su lideri u BiH sposobni da provedu opsežne i kompleksne reforme kako bi BiH približili Evropskoj uniji. Sada bi trebali dodatno raditi i nastaviti ovaj pozitivni trend.

Angažman SAD

Pored napretka vezanog za pitanje viza, ohrabрила me je i činjenica da je američka administracija prepoznala da

sigurnost ove regije zavisi od sigurnosti i samoodrživosti BiH, što je rezultiralo ponovnim jačanjem angažmana SAD.

Posjeta potpredsjednika Bidena Bosni i Hercegovini u ljeto prošle godine i posjeta gospođe Clinton, državnog sekretara, neposredno nakon oktobarskih izbora, poslali su neophodnu i važnu poruku građanima Bosne i Hercegovine i njihovim liderima – da će SAD proaktivno pomagati toj zemlji da izađe iz trenutnih teškoća.

U toku svojih sastanaka sa bh. liderima, gospođa Clinton jasno je dala do znanja da su SAD odlučne da dovedu do kraja posao koji je započet u Daytonu. To znači, nepovratan put Bosne i Hercegovine ka punoj evroatlantskoj integraciji, kao demokratske, suverene i funkcionalne države.

To je uvijek bio cilj, to i ostaje cilj.

To je cilj koji su lideri BiH još jednom potvrdili kada su podržali i potpisali Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom i kada su se prijavili za učešće u Akcionom planu za članstvo u NATO-u.

Evroatlantska integracija Bosne i Hercegovine kao cilj nije nešto što je izmislila međunarodna zajednica. To je cilj o kome su raspravljali i koji su prihvatili građani ove zemlje i koji su više puta podržali njihovi lideri.

Dakle, kada kažem da smo u periodu kada politički proces može biti aktiviran, postati efikasnijim, govorim o procesu koji ima jasnu i usaglašenu putanju – prema Evropi i NATO-u. Ovo značajno povećava izgleda za konačni uspjeh.

Proces je usmjeren na reforme koje će rehabilitirati pravosudni, administrativni, ekonomski i ustavni sistem u BiH.

Radi se o procesu za koji vjerujem da sada može krenuti naprijed, uz ustrajnu međunarodnu podršku.

Program reformi

Istina je da on ne može napredovati dovoljno brzo.

Naprosto je nemoguće dovoljno naglasiti materijalne poteškoće prouzročene ekonomskom krizom u protekle dvije godine. Zbog toga je deblokiranje dugo odgađanih ekonomskih reformi osnovni prioritet.

Reforme koje za cilj imaju konsolidaciju jedinstvenog ekonomskog prostora u Bosni i Hercegovini će stimulirati slobodno kretanje robe, rada i kapitala na domaćem tržištu, te će na taj način pomoći da se privuku ulaganja i otvore nova radna mjesta.

Ne postoji neslaganje u pogledu neophodnosti i urgentnosti reformi koje moraju biti usvojene i provedene. Do sada je problem bio u tome što su relevantni zakoni korišteni kao pregovarački aduti u natjecanju između političkih stranaka.

Neposredni program također obuhvata reforme kojima će Bosna i Hercegovina ispoštovati odluku Evropskog suda za ljudska prava iz decembra 2009. godine, kojom je utvrđeno da postojeći propisi, prema kojima na javne funkcije moraju biti imenovani predstavnici tri konstitutivna naroda, predstavljaju flagrantno kršenje temeljnih građanskih prava bosanskohercegovačkih građana koji ne pripadaju ni jednom od konstitutivnih naroda.

Implementacija odluke Evropskog suda za ljudska prava zahtijevaće ustavne promjene i trebamo iskoristiti šansu i potaknuti proces ustavne reforme korak po korak, kojim će se povećati funkcionalnost države i njenih mehanizama za donošenje odluka.

Osim toga, program uključuje ispunjenje preostalih uslova koje je Vijeće za implementaciju mira utvrdilo u februaru 2008. godine za zatvaranje Ureda visokog predstavnika.

Želim naglasiti da Ured visokog predstavnika nastavlja sa radom zato što nisu ispunjeni kriteriji za njegovo zatvaranje – a sve dok nastavlja sa radom, OHR može igrati, i igrće konstruktivnu ulogu u novom političkom okruženju.

Moramo zauzeti snažniji i kreativniji pristup u pružanju pomoći lokalnim akterima da eliminiraju prepreke koje već niz godina onemogućavaju postizanje napretka.

Legitimni cilj na koji se bosanskohercegovačka politika treba fokusirati je rad u službi građana Bosne i Hercegovine, putem poništavanja efekata ekonomskog pada i osiguravanja institucionalnih resursa koji su Bosni i Hercegovini kao državi potrebni kako bi se proces njene integracije usmjerio ka NATO-u i Evropskoj uniji.

Sve ostalo je skretanje pažnje.

Ukoliko takvo skretanje pažnje ozbiljnije ugrozi opće napore da se poboljša perspektiva građana Bosne i Hercegovine (kao što je to nedavno bio slučaj u periodu koji je iza nas), onda međunarodna zajednica, kao garant mirovnog sporazuma, mora snažno djelovati.

Diplomatska revolucija

Nestrpljenje građana zbog propale politike u Bosni i Hercegovini velikim dijelom proizilazi iz sve većeg uspjeha koji bilježi nova politika susjednih zemalja.

Građani Bosne i Hercegovine morali su frustrirano stajati po strani i gledati kako građani u drugim zemljama bivše Jugoslavije prave odlučne korake i odmiču sve dalje od nezadovoljavajućeg statusa quo.

Lideri susjednih zemalja izašli su iz nacionalističke sigurnosne zone i usvojili – ponekad samo formalno, a ponekad sa značajnim darom i hrabrošću – politiku koja je direktnije

usklađena s političkim izazovima 21. stoljeća.

Ovdje se ne radi samo o pragmatizmu, iako pragmatizam svakako ima svoje mjesto. Karizmatični političari ne mogu daleko dogurati ukoliko ne pokažu sposobnost da ispune svoju zadaću.

Vrlo često se radi i o postojanju vizije. Iznenadujuća karakteristika propale politike iz prošlosti, ne samo u Bosni i Hercegovini nego i u širem regionu, je njena nemaštovitost.

Politički lideri očigledno nisu bili sposobni razmišljati o bilo čemu što bi bilo izvan vođenja relativno male i relativno korumpirane ekonomije.

Nisu mogli sagledati ni artikulirati istinski potencijal Zapadnog Balkana – regiona s ogromnim ljudskim potencijalima i prirodnim resursima, idealno lociranog da može biti distribucijski centar i proizvodna baza za evropska tržišta.

Međutim, današnji lideri u regionu počinju prihvatati upravo ovakvu jednu smionu viziju.

A rezultat toga je mijenjanje diplomatske strukture Zapadnog Balkana i jugoistočne Evrope u cjelini.

Samo u toku zadnje godine, bili smo svjedoci konstruktivnih inicijativa među predsjednicima Hrvatske, Srbije, Crne Gore i Makedonije čiji cilj je rješavanje problema u bilateralnim odnosima koji već dugo postoje.

Mnogo poticaja ovakvom pristupu proisteklo je iz zajedničke želje da se osiguraju evroatlantske integracije. Ali, na djelu je i imperativ domaće politike. U svakoj od ovih zemalja shvaćeno je da ideja nacionalnog identiteta može osigurati postojanje zemlje, ali potrebne su mnogo složenije i trajnije ideje da bi zemlja napredovala.

Ovaj 'postnacionalistički' program uključuje rješavanje preostalih diplomatskih razlika koje postoje između Bosne i

Hercegovine i njenih susjeda. Kao rezultat, lideri u regionu su poduzeli korake da poprave odnose sa ključnim osobama u BiH. Primjetne su geste kao, na primjer, prisustvo srbijanskog predsjednika Tadića na ceremoniji obilježavanja petnaeste godišnjice masakra u Srebrenici, te znamenita rezolucija srbijanskog parlamenta u martu ove godine kojom se osuđuje masakr u Srebrenici. Na isti način je i novi bošnjački član Predsjedništva BiH Bakir Izetbegović ponudio svoje vlastito izvinjenje Srbiji za zločine koje je Armija BiH počinila nad srpskim civilima tokom rata.

To su pozitivna djela i geste koje imaju primjetan uticaj na poboljšanje suradnje među zemljama u regionu, na primjer, u sferi suradnje pravosuđa i tužilaštava.

Pored nove politike vlasti na Zapadnom Balkanu, koje bi mogle imati transformirajući uticaj, želio bih pohvaliti i dinamičan i uspješan diplomatski angažman Turske u regionu. U zadnje dvije godine, Ankara marljivo radi na tome da bivši neprijatelji uspostave konstruktivan dijalog, dajući time pozitivan primjer.

Zlatna prilika

Trenutna klima u regionu predstavlja stoga zlatnu priliku.

Bio bi zločin dozvoliti da ta prilika ne bude iskorištena.

Prije izbora postojala je opasnost da u Bosni i Hercegovini ta prilika ne bude iskorištena.

Ali sada kada su izbori iza nas, nalazimo se u novoj situaciji, koja više obećava.

Bosna i Hercegovina sada može izvući korist od harmoničnog okruženja u regiji.

Međunarodna zajednica, uključujući i OHR, može sada raditi sa

ključnim faktorima u BiH kako bi stigli uraditi ono što je propušteno posljednjih godina.

Možemo uraditi mnogo toga, možemo postići jako mnogo, zajedno sa građanima Bosne i Hercegovine i njihovim liderima.

Sada je vrijeme da zasučemo rukave i fokusiramo se na to da Bosna i Hercegovina sa stavke „problem“ pređe na stavku „riješen problem“.

To je moguće uraditi.

I uz pomoć Evropske unije, Sjedinjenih Država i drugih partnera u međunarodnoj zajednici – to će i biti urađeno.

Hvala vam.